

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2009 | Vol. 1 | No. 1 | ISSN 1803-8220

ŠEDO, Jakub (2007). *Volební systémy postkomunistických zemí*. Brno: CDK. 419 s. ISBN 978-80-7325-137-6.

RECENZE TOMÁŠE LEBEDY

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává Univerzita Karlova v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd.

ŠEDO, Jakub (2007). *Volební systémy postkomunistických zemí*. Brno: CDK. 419 s. ISBN 978-80-7325-137-6.

Když Maurice Duverger v roce 1951 vydal svou knihu *Les partis politiques*, patrně netušil, jak kontroverzními se stanou jeho tři teze o vztahu volebních a stranických systémů. Duverger k nim tehdy poznamenal: *Tyto velmi obecné výroky definují pouze základní tendence; jsou daleko od zahrnutí všech vlivů volebního systému na stranický systém*. [Duverger, 1964: 205] Sám ani své teze nenazval zákony, byť se posléze pod označením *Duvergerovy zákony* dostaly do širšího povědomí politických vědců a vysloužily si za toto „sebevědomé“ označení nemálo kritiky. Duvergerovy teze měly a dosud mají řadu obhájců, ale neméně kritiků, značný počet odborníků se je pak snažil upřesnit, poopravit, nebo nějakým způsobem redefinovat. Snaha o nalezení a zejména zobecnění a co nejpřesnější popsání kauzálních vztahů mezi volebními a stranickými systémy zaměstnává politické vědce dodnes. Nemalý počet odborníků naopak věnuje své úsilí kritickým rozborům dosud formulovaných teorií a snaží se rozporovat často schématické vidění některých popisovaných kauzálních vztahů.

Kniha Jakuba Šeda pokračuje ve stále trvajícím výzkumu vztahů mezi volebními a stranickými systémy. Prostorem, který se pro ni stal zdrojem empirických dat a vymezením rozsahu komparativní analýzy volebních systémů, jsou země postkomunistické Evropy. Konkrétně se jedná o dvě desítky zemí – Českou republiku, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Estonsko, Lotyšsko, Litvu, Rusko, Ukrajinu, Bělorusko, Slovinsko, Chorvatsko, Bosnu a Hercegovinu, Srbsko, Černou horu, Makedonii, Albánii, Bulharsko, Rumunsko a Moldávii.

Autor knihu rozdělil do tří částí. V první se, po krátkém uvedení do klasifikace volebních systémů a posuzování jejich proporcionality, věnuje deskripci volebních systémů v jednotlivých zemích. U každého státu se chronologicky zabývá vývojem volebních pravidel a popisuje všechny zásadní změny, kterými volební systém prošel. Tato část knihy je cenná obzvláště pro ty čtenáře, kteří budou hledat faktografické informace o současném či bývalém volebním systému v některé ze zkoumaných zemí. Jedná se však také o tu část knihy, která bude zcela přirozeně nejrychleji ztrácet na aktuálnosti. To je nezvratný osud každé podobné publikace. Například v Rumunsku, kde se přes dílčí změny jednotlivých součástí po celou dobu vyskytoval listinný poměrný systém a kniha jej takto také reflektuje, byla v polovině roku 2008 přijata volební reforma. Systém byl změněn na smíšeně personalizovaný systém poměrného zastoupení (MMP) a první volby se na jeho základě konaly již na konci téhož roku.

Přesto jsou informace o stávajících systémech i o všech předchozích volebních reformách velmi cenné, zvláště když jsou v jediné knize dostupné pro všechny evropské postkomunistické země. První část knihy však nemá význam pouze jako odborná příručka. Jakub Šedo v závěru první části shrnuje trendy ve vývoji volebních systémů v postkomunistickém prostoru a konfrontuje je s předchozími zjištěními jiných autorů. Nabízí také přehledná schémata použitých systémů a realizovaných volebních reforem, která usnadňují komparaci mezi dvěma zkoumanými desítkami zemí.

Druhá část knihy je věnována účinkům volebních systémů. Poměrně velký prostor je zde nejprve věnován jednotlivým zkoumaným kritériím a zejména měřícím nástrojům. V této metodologické části najdeme vedle popisu tradičních a etablovaných postupů i rozbor některých alternativních a inovativních přístupů, které jsou přinejmenším velmi inspirativní. Pro následnou analytickou práci si autor volí několik kvantitativních ukazatelů, mezi něž však poněkud překvapivě neřadí žádný index proporcionality. Absenci některého z nástrojů schopných měřit celkové odchýlení od proporčního výsledku autor poměrně detailně zdůvodňuje a odvolává se na neexistenci všeobecně akceptovaného, nestranného a bezproblémového indexu. Na druhé straně chybějící informace tohoto typu je podle mne větším zlem než informace zatížená určitou specifickou vlastností měřícího nástroje. Přes tuto určitou neúplnost podávají zbylé kvantitativní ukazatele poměrně plastickou představu o volebním i stranickém systému.

Účinkům volebního systému se autor věnuje ve třech oblastech: 1) v oblasti proporcionality volebních výsledků (byť jde spíše o analýzu nadreprezentace případně podreprezentace jednotlivých stran), 2) v oblasti stabilizace stranického systému a 3) v dopadu na průběh demokratizace. Každé zkoumané zemi je opět věnována samostatná kapitola. Analýza důsledků volebního systému je pro každý stát vystavěná mimo jiné na základě vybraných kvantitativních ukazatelů.

Syntézu dílčích poznatků z případů jednotlivých zkoumaných zemí přináší třetí část knihy. Nejprve je shrnuta stabilita volebních pravidel v celém prostoru, tedy i četnost a charakter realizovaných volebních reforem. Následně autor přichází se zobecněním dopadů volebních systémů a současně s reflexí míry naplnění s nimi spojovaných očekávání. Posuzuje jev, který nazývá stabilitou aktérů, což lze s jistou mírou zjednodušení charakterizovat jako strukturaci a volatilitu stran. Nakonec se věnuje dopadům na stabilitu vlád a na proces demokratizace.

Knihu můžeme číst dvojím způsobem. Jednak jako práci shrnující informace o volebních systémech ve dvaceti postkomunistických zemích. Tedy práci, která čtenáři poskytuje bohaté faktografické informace zejména o volebních pravidlech, ale i o volebních výsledcích a politických stranách v jednotlivých zemích. Dále pak kniha Jakuba Šeda představuje analytický příspěvek ke zkoumání vztahů mezi volebními a stranickými systémy. Tato druhá rovina knihy je nepochybně ambicióznější a pro politologický výzkum i přínosnější.

Jakub Šedo je však ve svých závěrech poněkud skeptický. Hypotézu o klíčové úloze volebních systémů při formování stranických systémů se podle něj nepodařilo prokázat. Vztah mezi charakterem volebního systému na jedné straně a tlakem na volební výsledky, počtem úspěšných stran, jejich „stabilitou“, dopadem na stabilitu vlád a na demokratizační proces na straně druhé se podle autora většinou neprojevil. V postkomunistickém prostoru se ukázala jako důležitá celá řada jiných faktorů, které formovaly stranické systémy intenzivněji než právě volební systém. Tato interpretace je však do značné míry závislá na očekáváních, jaká výzkumník se vztahem volebního a stranického systému spojuje.

Předpoklad, že volební systém bude hlavním a jediným faktorem, který bude určovat podobu stranického systému je zjevně schematický, zjednodušující a nesprávný. Proto není složité jej zavrhnout. Přehnaná očekávání nutně přinášejí zklamání. Volební systém může pouze vytvářet tlak určitým směrem. Jak bude tento tlak silný a účinný záleží právě na tom, jaké jiné síly působí proti němu, nebo naopak společně s ním. Volební inženýrství v postkomunistickém prostoru často nehledělo na jiné tlaky – jiné faktory, které spoluformují stranické systémy. Absence zkušeností a mylná schématická představa o tom, že co funguje v jedné zemi musí nutně fungovat i v jiné, způsobily nejednou nenaplněná očekávání. Postkomunistický prostor byl navíc prostředím, kde se stranické systémy teprve rodily, byly často charakteristické svou nestrukturovaností a vysokou stranickou volatilitou. V takovém prostředí jsou důsledky volebních systémů jen těžko predikovatelné.

I přes spíše skeptický postoj k úloze volebních systémů jim Jakub Šedo přiznává jistý význam a soudí, že volební systémy v postkomunistických zemích svou úlohu v procesu formování stranické soutěže a realizace demokratické tranzite sehrály. Konstatuje, že nebyly klíčovou nezávislou proměnnou, ale že se zařadily po bok několika dalších faktorů. V tomto smyslu nelze, než s autorem souhlasit.

Knihou *Volební systémy postkomunistických zemí* je prvním počinem toho druhu u nás a svou vysokou kvalitou se řadí mezi nemnoho zahraničních publikací, které se tomuto tématu věnují. Faktograficky bohatá a analyticky poctivě a velmi solidně zpracovaná monografie by

neměla chybět nikomu, kdo se o zajímá o prostor postkomunistické Evropy nebo svůj zájem soustředí na volební studia. Kniha narušuje některé schématické představy absolutizující vztahy mezi volebními stranickými systémy. V jistých ohledech se některým čtenářům mohou zdát autorovy závěry až příliš skeptické k roli volebních systémů. To však lze vnímat i jako pobídku k další odborné diskusi. Tato monografie si čtenářskou pozornost určitě zaslouží.

Tomáš Lebeda¹

LITERATURA:

DUVERGER, M. (1964). *Political Parties*. Third ed. London: Cambridge University Press. (First edition 1951).

---

¹ PhDr. Tomáš Lebeda, PhD. je odborným asistentem na katedře politologie IPS FSV UK v Praze. Kontakt: tomas.lebeda@email.cz